

АРЧІ

1974, 1945

Кожна непомітна дрібниця, з певних причин, сьогодні є насправду вельми важливою; тому коли говорять, що та або інша подія «не має значення», це звучить як богохульство. І ніколи не можна знати напевне — як би це краще пояснити? — котрий з наших вчинків чи котре з наших неробств матимуть якісь наслідки в майбутньому.

Е. М. Форстер, Куди бояться заходити ангели

1. Дивовижний другий шлюб Арчі Джонса

Ранній ранок, друга половина сторіччя, проспект Кріклвуд. О 6-й годині 27 хвилин 1 січня 1975 року Альфред Арчібальд Джонс, запакований у вельветовий костюм, сидів, поклавши голову на кермо, у сповненому чадом передмісті Шевальє Мушкетерів і сподівався, що вирок йому винесуть не надто суворий. Він розпластався хрестом у тихій прострації, рот йому відкрився, а руки звисали з обох боків, неначе крила грішного ангела; в кулаках були затиснуті бойові нагороди (в лівому) та свідоцтво про шлюб (у правому), оскільки він твердо вирішив усі свої помилки забрати з собою. В одній з його зіниць нервово пульсував зелений вогник правого повороту, котрий уже нікому буде зробити. Він змирився. Він

приготувався. Він кинув монетку і збирався виконати це рішення. Це було заплановане самогубство — вирок, винесений собі напередодні Нового року.

Проте навіть коли його дихання стало спазматичним, а зір затуманився, Арчі продовжував роздумувати про те, що вибір здійснити свій задум саме на проспекті Кріклвуд був доволі дивним. Дивним таке рішення видалося б і випадковому перехожому, котрий побачив би скоцюрблену фігуру за кермом через вікно авто, і поліцейському, котрий складав би протокол, і місцевому журналісту, якому б доручили нашкребти п'ятдесят слів про цей випадок, і, врешті, найближчим родичам загиблого, котрі б ту газетну заміточку прочитали. Проспект Кріклвуд, затиснутий між похмурим бетонним кінокомплексом та гігантським перехрестям, на визначену йому роль аж ніяк не підходив. Сюди ніхто не приїжджав помирати. Сюди приїжджали хіба, щоби рухатися далі — вперед по шосе А41. Втім, Арчі Джонс і не хотів би померти у якійсь далекій красивій місцині, скажімо, у лісі чи на краєчку зарослої вересом скелі. Арчі думав собі так: люди з села повинні помирати в селі, а міські мешканці мають робити це в місті. І ніяк інакше. *Він помер так, як жив...* ну і всі ці штуки. Виглядало логічним, що Арчібальд має померти якраз на такій жакливій міській вулиці, саме там, куди його закинуло життя, у свої сорок сім років, на самоті в однокімнатній квартирі над занедбаною дешевою крамницею. Він не належав до того типу людей, котрі звикли все планувати прискіпливо — залишати передсмертні записки, давати розпорядження щодо власних похоронів, — він належав до людей, позбавлених подібних фантазій. Просив би лише про клаптик тиші, щоби хтось сказав «тсс», а він міг би сконцентруватися. Щоби було тихо і спокійно, як буває всередині сповідальні чи у той момент, коли думка в голові вже згасла, а слово ще не зазвучало. Він волів покінчити з усім ще до того, як відчиняться крамниці.

Зграя місцевих голубів хижо спікірувала з невидимого карниза, цілячись на дах автомобіля Арчі, проте в останній момент птахи зробили елегантну петлю і всі, як один, при-

землилися на вивіску кошерної крамниці різника Гусейна-Ішмаеля. Арчі вже був занадто далеко, щоби чути, який вони при цьому зчинили галас, проте він внутрішньо посміхався, спостерігаючи за птахами, які саме загіджували брунатними плямами білу стіну навпроти. Він дивився, як голуби, опустивши голівки, заглядають у рурку водостічної труби, як запитливо дивляться на кров, котра сочиться з мертвих тіл курчат, ягнят та телят, розвішаних, як шуби на вішаках, у крамниці. А він — невдаха. Голуби мали чуття на невдах, тому вони й минули Арчі, полетівши геть. Адже він не знав, що, хоча шланг пілососа, прикріплений до вихлопної труби, продовжував нагнітати до салону авто отруйний чад, фортуна від Арчібальда цього ранку не відвернулася. Ледве видима плівка удачі проступала на ньому, немов свіжа роса. Доки він то непритомнів, то повертався до тями, рух планет, музика сфер, непомітне коливання крилець метелика тигрової молі у Центральній Африці, словом, весь огро́м того, через що лайно у світі таки трапляється, змовився дати Арчі ще один шанс. Десь якось, хтось вирішив, що він повинен жити.

* * *

Власником крамниці Гусейна-Ішмаеля був Мо Гусейн-Ішмаель — величезний бугай, у котрого волосся над лобом стирчало, немов качиний хвіст. Мо вірив, що причиною всіх його страждань є голуби: саме голуби, а не їхній послід на стінах. «Лайно — це не лайно, — бурмотів Мо свою мантру, — голуби — оце справжнє лайно». Тому ранок, коли Арчі майже помер, почався для Гусейна-Ішмаеля звично: Мо випер свій гігантський живіт на підвіконня і заходився розмахувати різницьким ножом, сподіваючись зупинити надокучливий брунатний дощ.

— Ану геть звідси! Забирайтеся, малі засранці! Так! ШІСТЬ ВРЯД!

Останній зворот був явним імігрантським запозиченням з англійської гри в крокет, в якій найкращий удар вражав одразу шість ворітець.

— Веріне! — гукнув Мо кудись униз, тріумфально здіймаючи над головою закривавленого ножа. — Тепер твоя черга полювати, хлопче. Готовий?!

Внизу на тротуарі стояв Верін — неймовірно ожирілий хлопчик-індус, котрий вчився у школі за рогом, а сюди помилково потрапив на практику; виглядав він неначе жирна крапка під вигнутим знаком запитання Мо. Тепер Верін мав вилізти по драбині нагору і зібрати кавалки розшматованого голуба у герметичну торбинку, зашнурувати її, а потім викинути рештки у сміттєвий бак на іншому кінці вулиці.

— Давай, ворущись, сосиско! — заволав, з'явившись у дверях, один з помічників Мо, після кожного слова пацаючи Веріна мітлою по задниці, ніби розставляючи знаки пунктуації. — Ану-підніми-свій-товстий-індо-ганезький-зад-наверх-слоняро-і-прибери-того-роздовбаного-голуба-геть!

Мо витер піт зі свого чола, форкнув й оглянув вулицю; його погляд зачепився за порожні крісла та зачовгані килимки, котрі були виставлені на вулицю біля забігайлівки для місцевих п'яничок, ігрові автомати поблизу торгового центру, брудні ложки на столиках і таксівки біля тротуару — все було обгиджено птахами. Одного дня, так вірив Мо, мешканці Кріклвуда ще дякуватимуть йому за його щоденне полювання; настане такий час, коли жоден чоловік чи жодна жінка на проспекті вже не муситимуть змішувати одну частину прального порошку з чотирма частинами оцту, щоби відмивати ту гидоту, котру голуби розсівають над світом. «Лайно не є лайном, — задумливо повторив різник, — голуби — ото справжнє лайно». Мо був єдиною людиною у цілому кварталі, котра знала правду. У всій цій справі він справді відчував присутність дзену — він бажав добра всім людям на землі, — і саме у той момент трапилося йому побачити машину Арчі.

— Арша-аде!

Хитроокий худючий молодик з підківкою вусів, одягнутий у чотири відтінки брунатного, вийшов на цей клич з крамниці, витираючи на ходу покривавлені долоні.

— Аршаде! — Мо ледве стримував себе, тикаючи пальцем у напрямку машини. — Хлопчику мій, я тебе хочу спитати тільки одне.

— Так, абба? — промимрив Аршад, переминаючись з ноги на ногу.

— Що це, до біса, таке? Що ця колимага тут робить? О шостій тридцять будуть постачальники. Чуєш! О шостій тридцять під ці двері вивалять п'ятнадцять коров'ячих туш. Мені треба буде їх вивантажити. У мене тут бізнес, ясно?! Сюди привезуть м'ясо. І я не знаю, що я робитиму... — Мо скривив ширу невинну міну, — я ж думав, що тут чітко написано: проїзд не займати!

З цими словами він ткнув пальцем на стару забр'юхану дерев'яну вивіску: «ПАРКУВАТИСЯ ЗАБОРОНЕНО В УСІ ДНІ ДЛЯ ВСІХ ЗАСОБІВ ТРАНСПОРТУ».

— Ну, і що ти скажеш?!

— Не знаю, абба.

— Ти мій син, Аршаде, але я не наймав тебе, щоб ти не знав. Це він може не знати, — з цими словами Мо вихилився з вікна і лягнув по шиї Веріна, котрий саме вмонтивався на поручнях і балансував на них, як канатоходець, — той удар мало не звалив хлопця вниз.

— А тобі я плачу гроші, — продовжував Мо, — щоб ти знав. Щоби ти володів інформацією. Щоб ти витягував на світло всі таємниці незбагненого всесвіту нашого Творця.

— Абба?

— Дізнайся, що то за машина, і щоб за п'ять хвилин її тут не було!

Мо зник у вікні. За якийсь час Аршад повернувся і знову покликав його:

— Абба!

Роздратований Мо вигулькнув у вікні, як зозулька у віконці швейцарського годинника.

— Батьку, він зібрався отруїтися газом.

— Що?!

Аршад знизав плечима:

— Я постукав йому у вікно і сказав, щоби він забирався геть звідси, а він мені сказав, що збирається тут отруїти себе газом і щоб його лишили в спокої, так і сказав.

— Ніхто не має права труїти себе газом на моїй власності. Мо гайнув сходами вниз. — Я не маю відповідної ліцензії.

Вийшовши на вулицю, Мо наблизився до машини Арчі, висмикнув рушник, котрий затуляв нещільно зачинене вікно, і сильним, напористим рухом опустив шибку на п'ять дюймів.

— Ей, містере, чуєте?! У мене нема дозволу, щоби хтось тут влаштував самогубства. Це кошерне місце, ясно? Якщо ви збираєтеся тут померти, мій друже, то я вам перше влаштую добряче обрізання.

Арчі відірвав голову від керма. І от, за момент до того, як він зміг сфокусувати погляд на спітнілій туші темношкірого прибульця і зрозуміти, що життя знову повернулося, на нього зійшло осяяння. Йому здалося, що оце вперше від часу його народження життя нарешті сказало Арчі Джонсу: «Так!» Не просто так сказало «окей» чи «давай-уже-живи-раз-почав», але отак радісно і зі знаком оклику. Життя справді потребувало Арчі. Воно видерло його з пазурів смерті й повернуло, щоби пригорнути до своїх грудей. Попри те що він був не найкращим з-поміж тих, котрі жили, Життя хотіло Арчі, й тому Арчі, на превелике своє здивування, захотів жити.

Він гарячково опустив обидва вікна і на всю глибину легенів удихнув кисню. Поміж широкими ковтками повітря, розтираючи сльози, він умудрявся сердечно дякувати Мо, хапаючи того за фартух.

— Та добре вже, добре, — говорив різник, відриваючи руки Арчі від свого фартуха і обтрушуючись, — їдьте своєю дорогою. А то тут у мене м'ясо. У мене бізнес: я випускаю кров, а не даю поради. Вам потрібна вуличка, де вас ніхто не потурбує. Але ж тут Кріклвуд, розумієте.

Проте Арчі, все ще дякуючи, здав назад, з'їхав з бордюру і зробив правий поворот.

* * *

Арчі Джонс спробував вчинити самогубство, тому що його дружина Офелія, італійка з очима кольору фіалок та невеличкими вусиками над верхньою губою, нещодавно з ним розлучилася. Проте він вирішив провести новорічний ранок, вдихаючи газ, не тому що любив її. Він вирішив так якраз тому, бо усвідомив, що жив з нею так довго і не любив її. Шлюб Арчі був схожий на той випадок, коли купуєш у крамниці пару взуття, а вдома розумієш, що воно тобі не підходить. Але продовжуєш ходити в ньому заради пристойності. І от, одного дня, через тридцять років таких мук, твої черевики самі здіймають бунт і йдуть з дому. Вона покинула його. Майже тридцять років — і все даремно.

Наскільки він пам'ятав, спершу у них, як і в будь-кого іншого, все йшло добре. Весною 1946 року він випірнув з самого епіцентру війни просто до флорентійської кав'ярні, де обслуговувати його підійшла дівчина, на правду подібна до сонця: Офелія Дяжільо була одягнута у все жовте, й доки вона передавала йому пінисте капучино, він вловив, як від неї віє теплом та обіцянкою добрячого сексу. І вони ввійшли разом у це сяюче світло, як коні з шорами на очах. Вона не могла знати, що жінки ніколи не були світлом життя Арчі, що десь глибоко всередині він їх не любив, не довіряв їм і міг любити їх, хіба що засліплений німбами довкола їхніх голів. І ніхто так само не попередив Арчі, що на родинному дереві Дяжільо гніздяться дві істеричні тітоньки, вуйко, котрий розмовляє з баклажанами, і ще двоюрідний брат, який вічно носить весь одяг задом наперед. Отож вони одружилися і перебралися до Англії, де вона швидко зрозуміла свою помилку, де він почав зводити її з розуму, а відтак німб довелося віднести на горище, де він почав припадати пилом, як і решта непотребу вкупі з поламаним кухонним

начинням, котре Арчі обіцяв якось-колись полагодити. Ото між того непотребу і валявся старий пилосос Арчі.

Вранці на саме Різдво, тобто за шість днів до того, як його авто зупинилося перед кошерною крамницею різника Мо, Арчі у пошуках свого старого пилососа заїхав у Гендон до свого колишнього будиночка, котрий скромно тулився до сусідньої кам'яниці, з якою мав спільну стіну. Це був уже четвертий його візит на горище впродовж останніх кількох днів: він вигрібав звідти уламки свого подружнього життя і перевозив їх на нову квартиру; втім, забрати пилосос, одну із найбільш зламаних та запаскуджених речей, міг хіба божевільний або той, кого вигнали з дому. От що таке розлучення: це коли ти забираєш речі, які тобі не потрібні, від людей, яких ти більше не любиш.

— А, то *ви* знов, — зустріла його на порозі прибиральниця-іспанка, котру звали Санта-Марія чи Марія-Санта, чи ще якось, — ме-естер Джонс, що забере те тепер? Кухонну мийку, сі?

— Мій пилосос, — відповів Арчі похмуро, — старий пилосос.

Вона різонула його поглядом і плюнула на килимок перед дверима за дюйм від його черевиків:

— *Ласкаво просимо, сеньйоре!*

Це місце стало притулком для людей, котрі його ненавиділи. Крім прибиральниці, йому довелося зіткнутися тут з численними італійськими родичами Офелії, медсестрою з психіатричної лікарні, жінкою з опікунської ради і, звісно ж, з самою Офелією, котра в даний момент лежала, скрутившись калачиком на дивані, в самому центрі цієї божевільні й видобувала хтиві звуки з пляшки «Бейлізу». Він витратив годину і ще чверть години, аби тільки пробратися крізь ворожі заслони — і все для чого? Щоби забрати той збоченський пилосос, уже давно винесений на горище через головну і вирішальну його ваду: якщо інші пилососи всмоктували, то цей усе видував назовні.